Tervise Arengu Instituut
National Institute for Health Development

LAPSE TERVIS

Tiia Pertel
Tervise Arengu Instituut (TAI)

Peatüki autorid:
Tiia Pertel, Katri Abel-Ollo, Katrin Aasvee, Marge Eha, Natalja Eigo, Liana Varava, Tervise Arengu Instituut
Sirje Vaask, Eesti Haigekassa
Merike Sisask, Eesti-Rootsi Vaimse Tervise ja Suitsidoloogia Instituut (ERSI), Tallinna Ülikool, Sotsiaaltöö Instituut
Niina Sossulina, Terviseamet

Tervise Arengu Instituut
National Institute for Health Development

Enamik Eesti noori on oma eluga rahul

- Oma eluga on üle keskmise rahul enamik 11–15-aastastest - 89% poistest ja 86% tüdrukutest
- 2006 ja 2010 võrdluses on eluga rahul olevate 11–15-aastaste õpilaste osatähtsus pisut suurenenud
- 41 riigi edetabelis on Eesti 2010. aastaks tõusnud keskmiste seast esikümnesse.
  - Eestist eespool on Holland, Island, Hispaania ja Soome
  - Läti ja Leedu jäävad tahapoole

Allikas: Kooliõpilaste tervisekäitumise uuring, TAI

Tervise Arengu Instituut
National Institute for Health Development

Ennetatavate surmade hulk on laste hulgas vähenenud, vigastused jätkuvalt murekoht

- Laste ja noorte suremus on aasta-aastalt järjepidevalt vähenenud
  - Nii absoluutarvud kui kordaja
  - 0-19-aastaste hulgas 2008. oli 180 surmajuhtu, 2012 oli 104
  - Kõige enam alla aastaste ja 15–19-aastaste hulgas – vastavalt 49 ja 26
  - Peamised põhjused:
    - kaasasündinud väärarendid ning sünnieelse ja -järgse perioodi haiguslikud seisundid
    - Vigastused (liiklusõnnetused, mürgistused, enesetapud)

- Haigestumistest (2011):
  - esikohal hingamiselundite haigusi – 41% kõikidest laste esmasdiagnoosidest;
  - nakkushaigused - 11%;
  - vigastused – 9%

Allikas: Tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaas, TAI

Tervise Arengu Instituut
National Institute for Health Development

Koolitervishoiu mõõtmistulemused - ülekaaluliste laste osakaal järjepidevalt kasvab

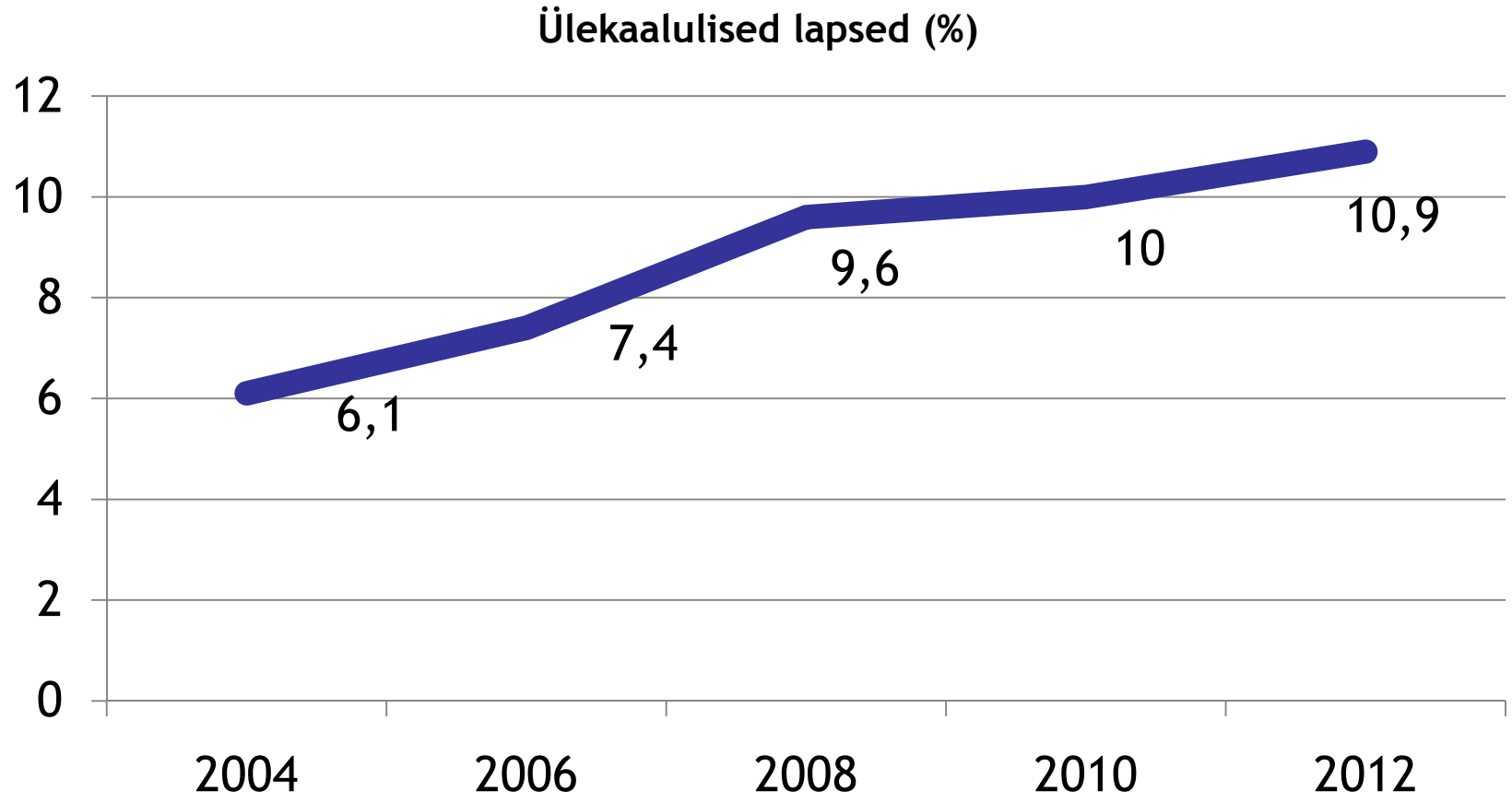

Allikas: Eesti Haigekassa 2013

Tervise Arengu Instituut
National Institute for Health Development

Vaid 14% 11-15-aastastest õpilastest on igapäevaselt kehaliselt aktiivsed

		2005/2006	2009/2010
11-aastased	**Poisid**	**24,2**	**18,9**
	Tüdrukud	21,3	16,4
13-aastased	**Poisid**	**23**	**17,4**
	Tüdrukud	12,9	10
15-aastased	**Poisid**	**18,5**	**13,4**
	Tüdrukud	9,3	9,3

Igapäevaselt vähemalt üks tund mõõdukalt kehaliselt aktiivsete õpilaste osakaal (%)

Allikas: Kooliõpilaste tervisekäitumise uuring, TAI

Tervise Arengu Instituut
National Institute for Health Development

Poiste seas on regulaarne suitsetamine vähenenud, tüdrukute hulgas hakanud levima

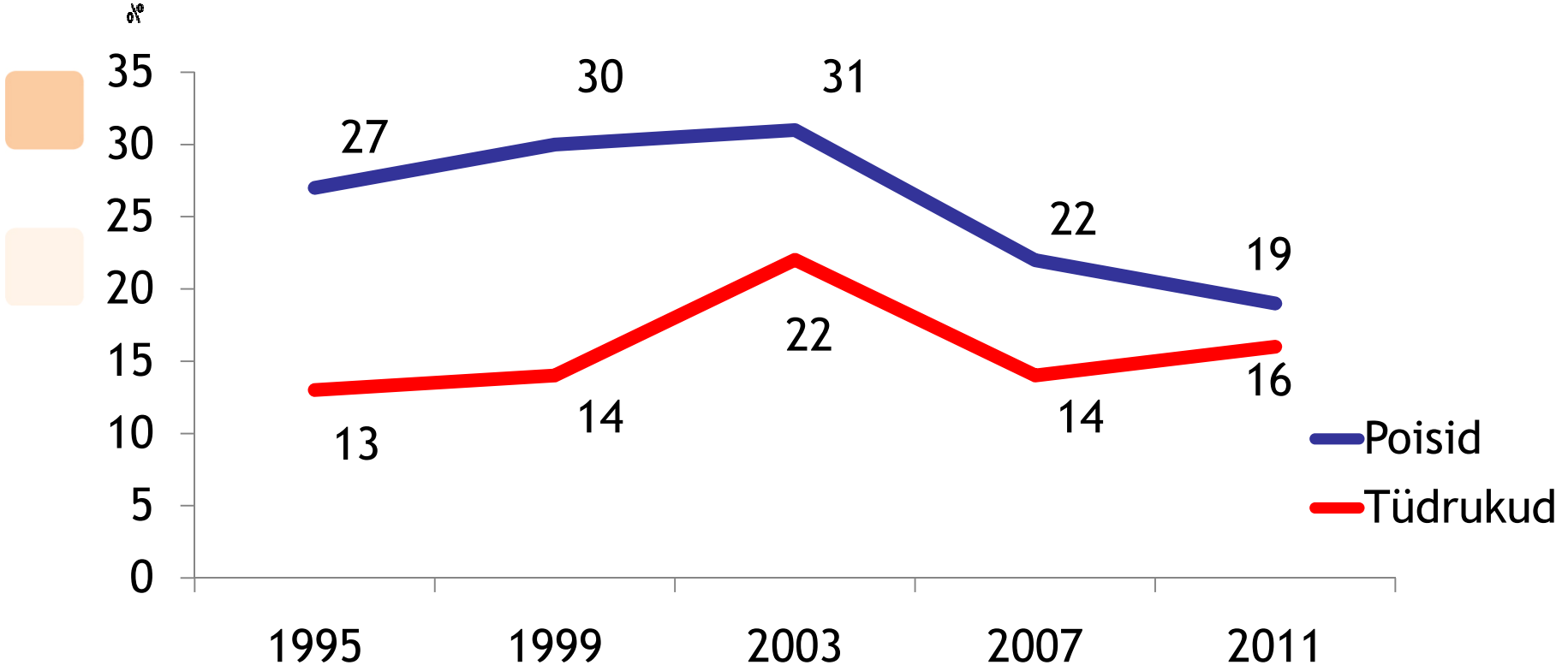

Suitsetanud viimasel kuul iga päev vähemalt 1 sigareti (%)

Allikas: ESPAD 1995-2011

Tervise Arengu Instituut
National Institute for Health Development

Üle poole (55%) 15–16 aastastest kooliõpilastest on olnud purjus vähemalt korra elus

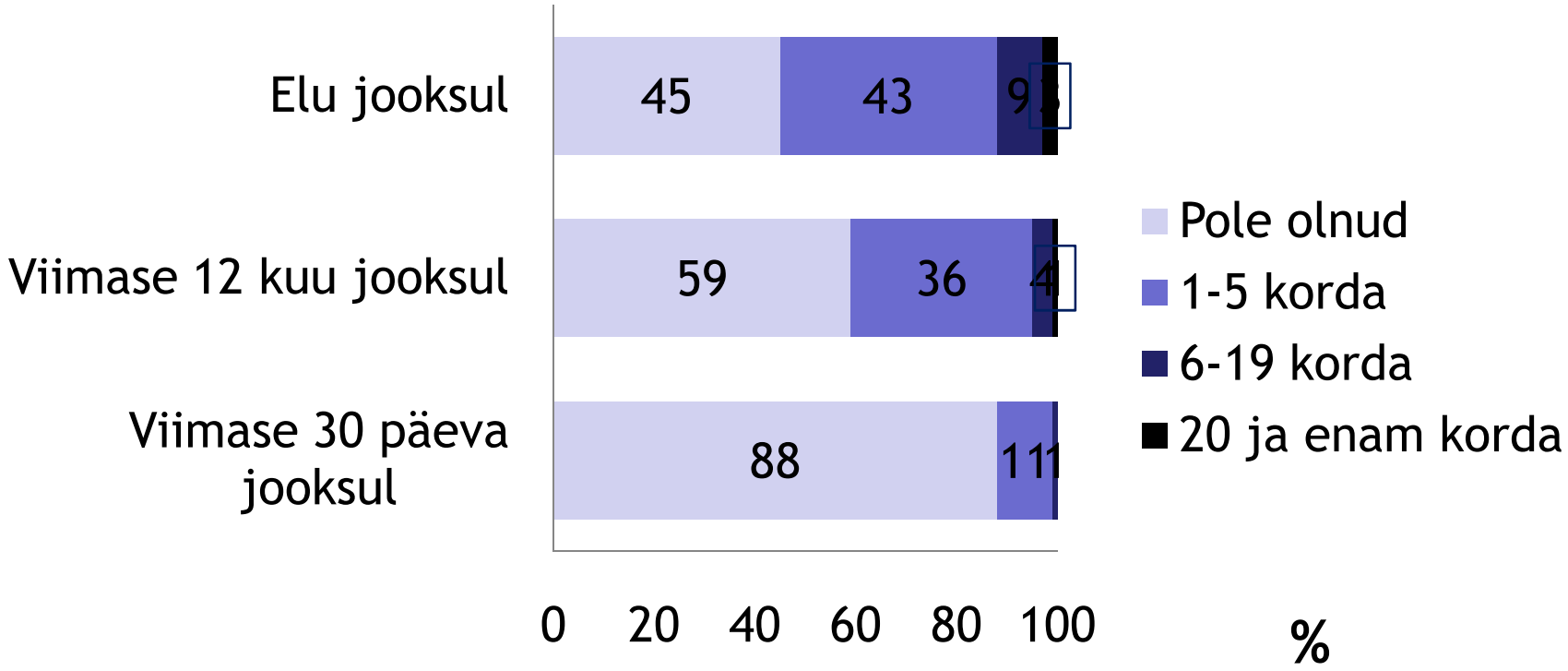

Purjus olemise sagedused (%)

Allikas: ESPAD 2011

Tervise Arengu Instituut
National Institute for Health Development

Narkootikumide tarvitamine 15-16 aastaste koolinoorte seas on küll tõusnud, kuid stabiliseerumas

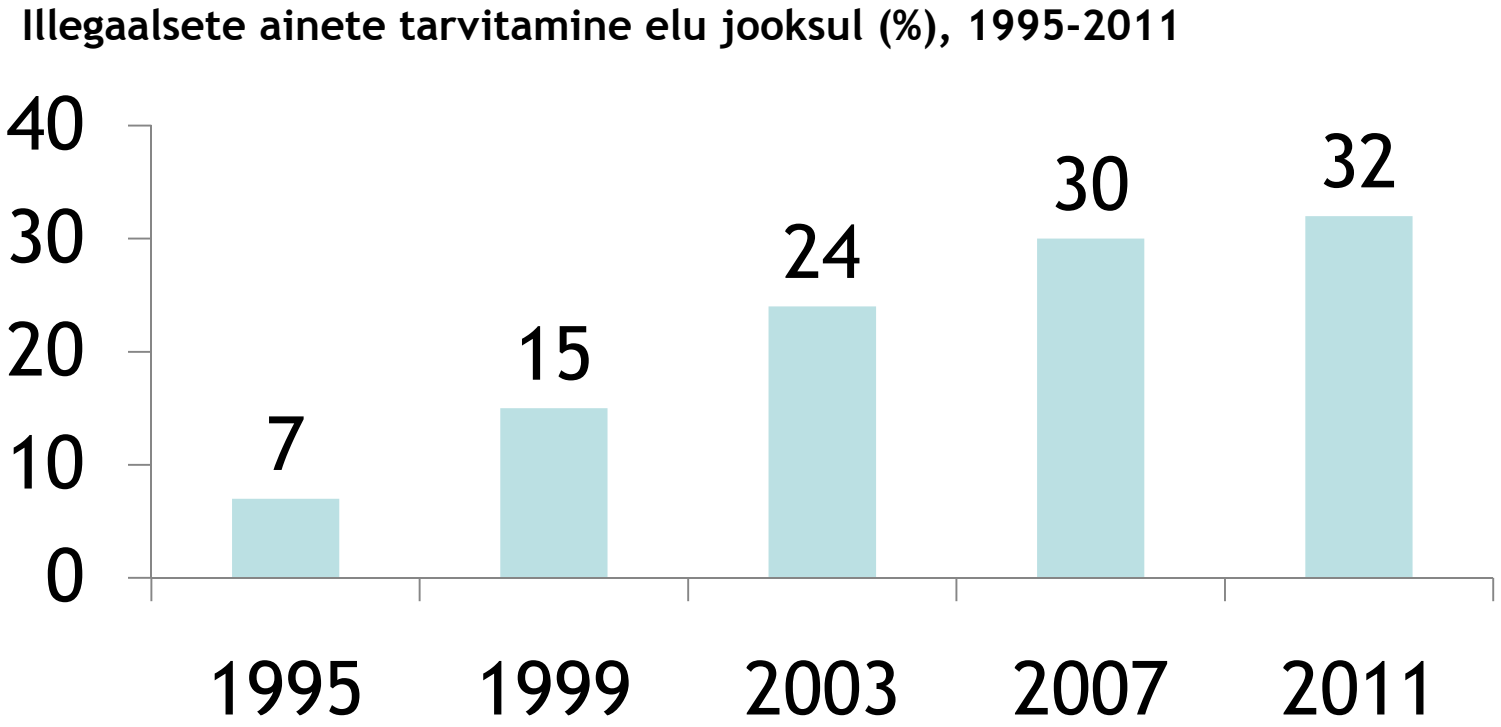

Allikas: ESPAD 1995-2011

Tervise Arengu Instituut
National Institute for Health Development

Kõige levinum illegaalne aine on õpilaste seas endiselt kanep

Kanepi tarvitamine elu jooksul (%), 1995-2011

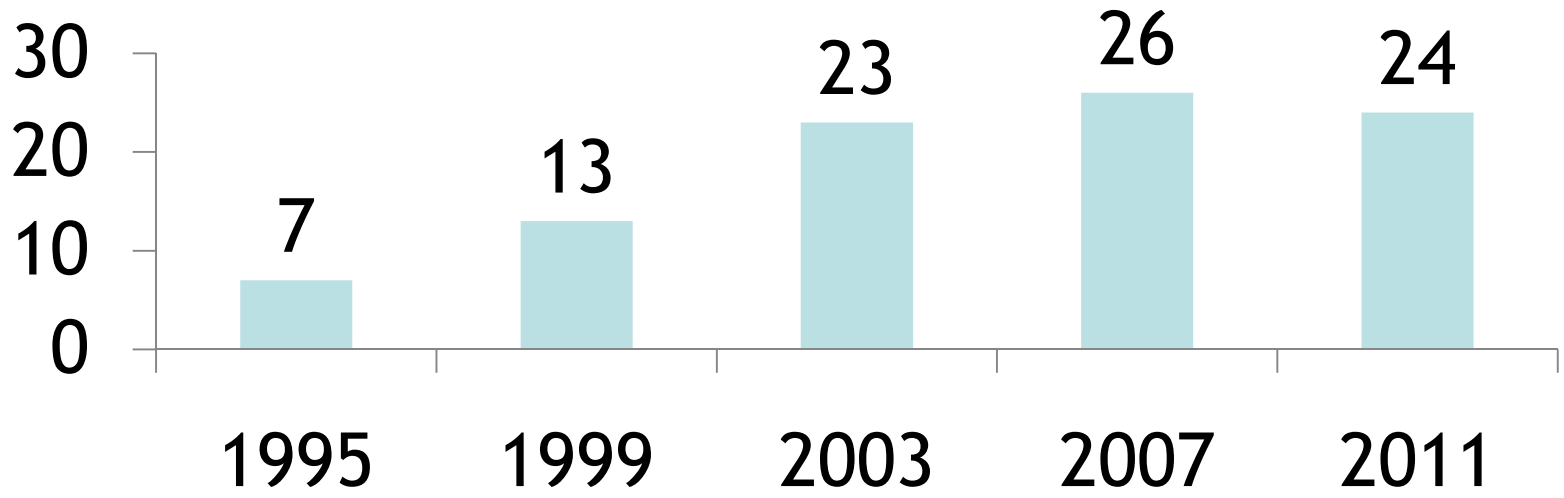

- **Viimase 12 kuu jooksul oli 2011. aastal kanepit tarvitanud 17% ja viimase 30 päeva jooksul 6% õpilastest**
- **Kanepit proovinutest pooled on seda tarvitanud enam kui kahel korral, sealjuures viiendik kümnel või enamal korral**

Allikas: ESPAD 1995-2011

Tervise Arengu Instituut
National Institute for Health Development

Suitsetamine, alkoholi ja kanepi tarvitamine on seotud

15–16-aastastest kooliõpilastest, kes vastas, et on elu jooksul kanepit tarvitanud:

- **97% oli elu jooksul suitsetanud**
- **99,8% oli elu jooksul alkoholi tarvitanud**
- **96% oli olnud purjus**

Allikas: ESPAD 2011

Tervise Arengu Instituut
National Institute for Health Development

Sotsiaalsed oskused ennustavad 15–16-a õpilaste tõenäolisemat uimastitarvitamist ja teisi antisotsiaalseid käitumisviise

Madalate sotsiaalsete oskustega õpilased:

- Alustavad nooremana suitsetamist
- On suurema tõenäosusega igapäevased suitsetajad
- On olnud nooremalt esimest korda purjus
- On sagedamini rahulolematud suhetes sõpradega ja vanematega
- Sagedamini tõsiseid lahkhelisid ja riide vanematega ning sõpradega

Olukorras, kus nooruk ei saa positiivset tagasisidet, võib õpilase muuta uimastite tarvitamise suhtes haavatavamaks

Allikas: ESPAD 2011

Tervise Arengu Instituut
National Institute for Health Development

Suureks probleemiks kooliõpilastel on igapäevane väsimus

- Üle poole 14-15-aastastest on sageli väsinud juba hommikul kooli minnes

- Väsimustundega koolipäeva alustavatel õpilastel esineb oluliselt sagedamini:
  - depressiivsust
  - hinnang oma üldisele terviseseisundile on madalam
  - subjektiivselt tajutud stressitase kõrgem
  - oluliselt väiksem unetundide arv
  - tarvitavad sagedamini alkoholi
  - söövad harvem hommikusööki
  - on füüsiliselt vähem aktiivsed

Allikas: SEYLE uuring Eesti-Rootsi Suitsidoloogia Instituut (ERSI)

Tervise Arengu Instituut
National Institute for Health Development

Tervist toetav keskkond lasteaias ja koolis

- Tervist edendavate haridusasutuste võrgustikuga on liitunud 420 lasteaeda ja kooli ehk 39% haridusasutustest.
  - Terviklik ja kogu kooli hõlmav lähenemine nii haridust kui ka tervist ja heaolu toetava keskkonna loomiseks.

  Allikas: TAI 2013

- Haridusasutuste osatähtsus, kes püüavad pakkuda lastele arenguks sobivat füüsilist keskkonda, on aasta-aastalt kasvanud:
  - Kui 2004 vastas tervisekaitsenõuetele vaid 31% kontrollitud lasteasutustest, siis 2011. aastal 88%

  Allikas: Terviseamet

Tervise Arengu Instituut
National Institute for Health Development

Hambahaigusi ennetaval läbivaatlusel käib alla poole lastest

- Lapse tervisekontrolli korraldab perearst.
- Eesmärk: arstlikul läbivaatustel käiks 1., 3. ja 12. elukuul, 2- ja 6–8-aastaselt vähemalt 90% lastest:
  - perearstide kvaliteedisüsteemiga liitunud perearstide hulgas tervisekontrollis käinud laste osakaal oluliselt kõrgem, näiteks koolieelsel läbivaatusel käis kvaliteedisüsteemiga liitunud perearstide juures 87%, teiste perearstide juures 62% lastest

- Hambahaiguste profülaktilisele läbivaatusele jõudis 2012. aastal vaid viiendik (19%) 6-aastastest ja natuke üle kolmandiku 7-, 9- ja 12-aastastest lastest

- Viimase viie aasta jooksul on vaktsineerimine veidi vähenenud.
- 2012 jäi riiklikus immuniseerimiskavas WHO soovituslik norm 95% Eestil saavutamata:
  - difteeria, teetanuse, poliomüeliidi ja *Haemophilus influenzae* tüüp B vastu (94,6%)
  - mumpsi, punetiste ja leetrite vastu (93,6%).

Allikad: Eesti Haigekassa 2013; Tervisestatistika 2013 (TAI)

Tervise Arengu Instituut
National Institute for Health Development

Kokkuvõtteks I

- Ennetatavate surmade arv ja kordaja laste hulgas on aasta aastalt vähenenud
  - Vigastuste kõrge tase jätkuv murekoht *(Tervisestatistika 2013)*
- Aasta-aastalt kasvab ülekaaluliste laste osakaal
  - Igapäevaselt mõõdukalt aktiivsete laste osakaal on Eestis madal ja aastate lõikes kahanenud *(Eesti Haigekassa 2013)*
- Suureks probleemiks kooliõpilastel on igapäevane väsimus
  - üle poole lastest on sageli väsinud juba hommikul kooli minnes (neil sagedamini depressiivsust, vähem unetunde, tarvitavad sagedamini uimasteid jne)
    (SEYLE uuring ERSI 2009-2011)

Tervise Arengu Instituut
National Institute for Health Development

Kokkuvõtteks II

- 15-16-aastastest õpilastest on
  - pea viiendik igapäevasuitsetajad,
  - üle poole vähemalt korra elus olnud purjus ja
  - kolmandik tarvitanud elu jooksul illegaalset uimastit
    (ESPAD 2011)

- Pere heaolu mõjutab tugevalt lapse tervisevalikuid
  - Majanduslikult kehvemates oludes elavatel lastel on vähem valikuvõimalusi (liikumisvõimalused, toiduvalikud jne)
  - Uimasteid hakkavad tarvitama oluliselt varem ja tarbivad enam regulaarselt noored, kes hindavad oma peresuhteid halvaks
    (Kooliõpilaste tervisekäitumise uuring 2010)

- Hambahaigusi ennetaval läbivaatlusel käib alla poole lastest *(Eesti Haigekassa 2013)*

Tervise Arengu Instituut
National Institute for Health Development

Ettekandes kasutatud andmeallikad

- Kooliõpilaste tervisekäitumise uuring 2010, TAI
  - RAPORT:

https://intra.tai.ee/images/prints/documents/135591995867_Eesti_kooliopilaste_tervisekaitumine.pdf

- Tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaas

http://pxweb.tai.ee/esf/pxweb2008/dialog/statfile2.asp

- ESPAD 2011
  - RAPORT:

https://intra.tai.ee/images/prints/documents/133846612537_Uimastite%20tarvitamine%20koolinoorte%20seas_raport.pdf

- SEYLE uuring Eesti-Rootsi Suitsidoloogia Instituut (ERSI)

- Eesti Haigekassa andmed www.haigekassa.ee

- Terviseameti andmed www.terviseamet.ee